Una domesticitat quieta i laboriosa

L'exposició ‘Masó interiors' aporta noves dades sobre els treballs de l'arquitecte en la decoració de la llar
La mostra ha estat produïda per la fundació de Girona junt amb altres museus de les comarques on també hi ha obra masoniana

Masó no va perdre mai de vista que una casa, primer de tot, és per viure-hi

En una de les primeres pàgines del catàleg de l'exposició Masó interiors, hi ha la fotografia d'una casa que, no tenint res a veure amb l'obra de l'arquitecte gironí, ho explica tot. És una imatge de cap a 1910 d'un domicili de la plaça de la Catedral que presenta un interior fastuós i bigarrat, amb profusió de cortinatges, entapissats, porcellanes i mobles versallescos sota la severa mirada dels ancestres suspesos dels seus marcs ovalats. Aquest era el gust imperant entre les classes benestants de la ciutat quan Rafael Masó va emprendre, si fa no fa per les mateixes dates, la reforma de la casa dels seus pares al carrer de les Ballesteries, seu actual de la Fundació Masó. Els qui hagin interpretat a vegades una certa fredor o rigidesa en l'estètica masoniana, amb el seu ascetisme de petit cavaller templer, sentiran, davant aquest fulminant contrast, que de sobte entra aire a les habitacions i que a taula s'hi podria servir una escudella com a qualsevol casa menestral. Amb raó, Narcís Comadira i Joan Tarrús asseguraven que la seva obra representava “una mena de miracle”.

Per més obsedit que arribés a estar pels refinaments constructius, Masó no va perdre mai de vista que una casa, primer de tot, és per viure-hi, de la mateixa manera que una cadira és per seure-hi, i un trinxant per tallar-hi la carn, i no uns mobles a propòsit perquè l'estadant vagi de cambra en cambra cohibit per si se li apareix en un racó qualsevol algun rei Lluís just abans de ser guillotinat. La decoració ampul·losa que predominava entre l'alta burgesia gironina permet adonar-se fins a quin punt l'obra de Masó va ser reformadora en el difícil ambient de províncies, i de quina manera tan subtil i meticulosa va connectar aquell ambient amb la modernitat sense trair la moral de classe que ell mateix professava i que es basava en un delicat equilibri entre sumptuositat i discreció, o dit d'una altra manera: entre l'ostentació de poder i l'obligada caritat de prescripció cristiana.

Masó interiors, produïda per la Fundació Masó i el Museu d'Història de Girona, el de Sant Feliu de Guíxols, el de la Garrotxa d'Olot i el de la Mediterrània de Torroella, on emprendrà una llarga itinerància quan es clausuri a Girona el dia 25 d'aquest mes, invita a pensar, amb noves dades, l'aportació de l'arquitecte al concepte d'organització i decoració de la llar que definiria el noucentisme i que perduraria encara, amb les adaptacions pertinents, en molts dels postulats del FAD i del racionalisme del GATCPAC. Que els interiors domèstics fossin dignes, sobris i endreçats, però alhora íntims i confortables, era una preocupació que Masó compartia amb els principals teòrics del moviment, que, com Eugeni d'Ors, hi reconeixien una forma de benaurança. “La felicitat consisteix a viure una vida quieta i laboriosa dins d'unes quantes cambres”, escrivia en una Glosa de 1909, i Joaquim Folch i Torres, tan interessat o més que Ors a redimir els interiors de passats enfarfecs, hi afegia en un article de 1913 que aquesta qualitat feliç només és accessible a aquells que “estimen la casa i guarden entre les seves parets, no els records que pot trobar-hi un llogater de pis, sinó els dolços records de tota una vida de família”. Un estoig de records estimats: vet aquí quina era també per Masó la noció de casa i tot el que contenia.

El llenguatge de tota aquesta generació està tenyit de misticisme domèstic, i és ben comprensible, com fa notar Jordi Falgàs, director de la Fundació Masó i responsable de la present exposició, després de l'espant que s'havia apoderat de la burgesia arran de la Setmana Tràgica. Aquell ordre, aquella austeritat, aquella dolcesa de salonet

privat, s'erigien en els baluards d'unes famílies que anhelaven preservar-se de qualsevol mal, inclòs el mal gust de la revolució. Els interiors recreats a l'exposició, que corresponen a mitja dotzena de cases que va projectar o reformar Masó entre 1907 i 1934, transmeten en gran part aquesta sensació de rusticitat sòbria i pesant, com de parament de castell fortificat, però no hi falta mai el detall emotiu que venia a suspendre l'excés de severitat: un dibuix de roses o campanetes que es beguessin la llum de mel filtrada per les vidrieres, el volantet brodat per aplacar la llàntia imponent amb una espècie de carícia femenina, la mica de coqueteria permesa amb algun detall de marqueteria al frontal del bufet o amb una fina estatueta de Fidel Aguilar al damunt.

No n'hi ha cap que inspiri tanta tendresa, però, com l'oració de l'àngel de la guarda gravada al capçal del bressol que va construir per als seus fills, dessota la ceràmica vidriada de l'àngel del Somni de Jacob, que també presidia el capçal del llit de matrimoni i que havia copiat d'un dels capitells del claustre de la Catedral. És un moble alhora d'una enorme simplicitat i bellesa, tan excepcional com quotidià. Aquesta és una impressió, de fet, que inspiren tots els mobles de Masó, tan influïts d'altra banda, com es documenta amb precisió en el muntatge amb abundants dades inèdites, per l'escola de Glasgow i els tallers d'art industrial alemanys, per Mackintosh, Baillie Scott, Olbrich i Hoffmann. Folch i Torres, molt més partidari de les fonts vernacles de l'arquitectura popular ("heus aquí el museu viu, la casa vostra", escriu a propòsit de la masia imponent dels senyors de Cabanyes), se n'arribaria a queixar, d'aquesta fixació dels moblistes catalans per les escoles anglesa, austríaca i, sobretot, alemanya, però al capdavall seria aquesta línia, més i tot que els corrents que venien de París, la que s'imposaria als obradors dels principals ensembliers de l'època, des de Joan Busquets i Gaspar Homar a Antoni Badrinas i Santiago Marco, fins i tot quan tots plegats, incloent-hi Masó, es decantin als anys vint cap a les sinuositats de l'Art Déco.

L'exposició permet examinar totes les etapes d'aquest procés de definició d'una estètica i d'adaptació a l'evolució del gust, sense perdre de vista la funcionalitat i fins la personalitat que els mobles havien d'encomanar als estadants, a través d'una acurada selecció de fotografies, revistes d'època, cartes, dibuixos, plànols, croquis i, sobretot, mobles, molts dels quals mai no havien sortit fins ara del clos familiar, com els de l'apartament Masó-Bru de la carretera de Santa Eugènia. I no ha representat pas poc esforç, traslladar aquests embalums solemnials i reproduir amb credibilitat uns ambients domèstics que en bona part ja no existeixen. És un autèntic luxe, en vista de la indigna fi que han fet moltes de les obres arquitectòniques de Masó, que encara es conservin aquestes cadires, tauletes, armaris, secreters i llits del parament familiar. "La forma és el resultat immediat de la vida", escrivia Folch i Torres en un article de 1915 dedicat precisament als mobles: "Al fons de cada una de les formes múltiples i diverses que poblen el món, hi ha l'encant d'una secreta intel·ligència que els dóna el gest o els modifica l'actitud." És aquella mística de la domesticitat esmentada més amunt, que servia tant per dissenyar un escó com per pintar un mural o presentar-se a unes eleccions. Masó, que era també poeta, expressava aquesta devoció per la vida amb un detall preciós: en quasi tots els croquis, hi dibuixa una figura humana, lliscant suaument rere la vidriera, asseguda a la taula d'estudi, cosint en un racó. No eren pas un mer recurs d'escala; era que no entenia cap casa sense el somieig, el tedi o l'esperança d'una persona habitant-la.

Publicat a:
-El Punt Avui. Comarques Gironines 11-09-2016 Pàgina 34

Font del document:
http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1002715-una-domesticitat-quieta-i-laboriosa.html